

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

adres: Oosterstraat 30

Status: BBP

Periode: veldwerk 26-6-2003

Onderzocht door: T. Tel, F. van der Waard (veldwerk); H. Wierts (archieffonderzoek).

Auteur: F. van der Waard

Datum: Groningen, november 2003

Inleiding

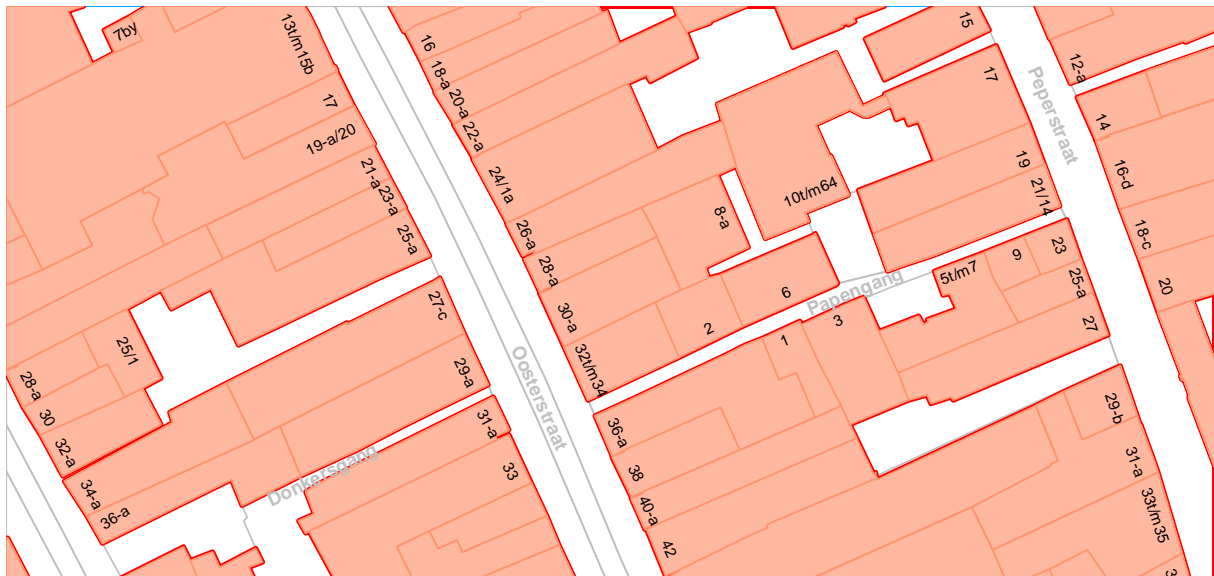
Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen. De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieur-afwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek van de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoossier van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING/STRUCTUUR

Het huis staat op een diep perceel aan de oostzijde van de Oosterstraat, waarbij er aan de linkerkant een drup is en aan de rechterkant een overbouwde gang die in het voorhuis geïntegreerd is geraakt. Het diepe voorhuis (ca. 16 x 7 m.) heeft een kelder en twee bouwlagen en een steil zadeldak met voorschild. Het huis was oorspronkelijk ruim 7 m breed, maar aan de rechterzijde is de gang er bijgetrokken waardoor het huis ca. 8,75 m breed werd. Het achterste gedeelte van het voorhuis is van een extra verdieping voorzien. Dit heeft een zadeldak en aan de rechterkant (zuid) een plat dak. Achter het huis is een ondiepe overdekte binnenplaats met daarnaast een drielaags tussenlid met een plat dak waarin een deel van het trappenhuis is ondergebracht. Achter de binnenplaats ligt een ondiep breed achterhuis (ca. 8,7 x 8,7 m) met een kelder en twee bouwlagen met een plat dak.

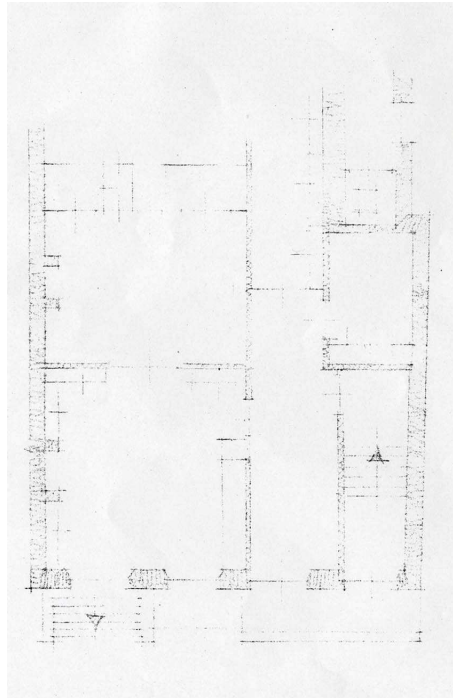
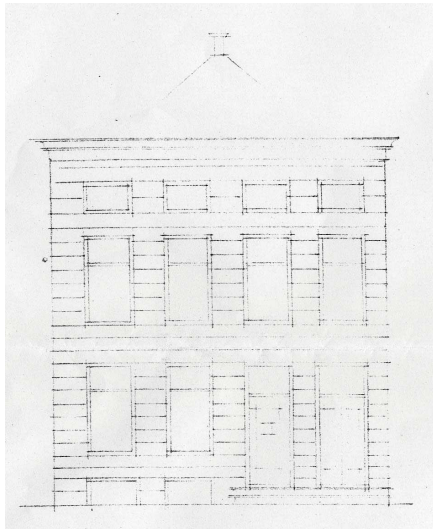
Situatietekening en luchtfoto van Oosterstraat 30

BOUWGESCHIEDENIS

De kern van het huidige huis vormt het voorhuis van ca. 16 x 7 m dat oorspronkelijk een kelder en twee bouwlagen had en vermoedelijk 30 cm dikke muren. Aan de linkerkant was een drup en aan de rechterkant was een smalle steeg. Het oorspronkelijke voorhuis had de stookplaatsen aan de linkerkant

(zie opmeting 1948) en de gang aan de rechterzijde. De gang liep door langs een binnenplaats. De kelder heeft een toegang aan de linkerzijde gehad zoals nog op een opmeting van 1948 te zien is.

Gevelaanzicht en plattegrondtekening uit 1948, bestaande toestand.

Deze kern dateert op zijn minst uit de vroege 17de eeuw, gezien een tienlagenmaat 78 cm. die op de linkerzijmuur van de verdieping is aangetroffen. Het is echter waarschijnlijk dat deze kern deels ouder (15de of 16de eeuw) is gezien de onderkeldering en de bouwgeschiedenis van andere panden in de straat. Het is denkbaar dat het huis boven de kelder oorspronkelijk slechts één bouwlaag had en dat het pand later, in de 16de of vroege 17de eeuw, met een bouwlaag opgehoogd is, zoals bij de panden Oosterstraat nr. 53 en nr. 65 het geval is.

De kaart van Haubois uit circa 1643 geeft een tweelaags voorhuis en een (tweelaags?) achterhuis aan, waarbij het lijkt of beide bouwdelen een eindje van elkaar af staan. Bij Haubois is de steeg aan de rechterkant nog niet dichtgebouwd en hij geeft ook een deur aan de rechterzijde aan, hetgeen overeenkomt met de plaats van de gang.

Uitsnede uit de vogelvluhtkaart van E. Haubois uit omstreekt 1643. De gang rechts van het pand is goed herkenbaar.

Naast het huis was aan de rechterzijde een smalle steeg. Waarschijnlijk werd de steeg in de tweede helft van de 18^e eeuw bij het huis getrokken en werd de huidige voorgevel gebouwd. De hoofdvorm, kroonlijst en kozijnen hebben een 18^e eeuwse karakteristiek. Zo hebben de vensterkozijnen kwartholle profileringen. In deze zelfde periode werd ook de huidige naaldhouten sporenkap gebouwd.

De kadasterkaart uit omstreeks 1830 met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

Op het minuutplan uit omstreeks 1830 heeft het geheel van voor- en achterhuis al de huidige lengte en is de steeg bij het voorhuis getrokken. Er lijkt geen binnenplaats te zijn, maar hier moet aan toegevoegd worden dat de kopie van het minuut op dit punt onduidelijk is.

Omdat het voorhuis langer is dan het noordelijke buurpand zaten in het achterste gedeelte van de noordmuur vensters die uitkeken op de binnenplaats van het buurpand.

Toen de binnenplaats achter nr. 28 in 1916 werd dichtgezet zullen ook de vensters op de begane grond van nr. 30 dichtgezet zijn.

In de tweede helft van de 19de eeuw werd het achterste gedeelte van het voorhuis met een verdieping verhoogd. De kamer met zijn stucplafond en schouw dateren uit deze periode, evenals het trappenhuis. en de trap naar de tweede verdieping met zijn bordes, de kwartdraaien en de gietijzeren spijlen. Het achterhuis werd in de huidige vorm in de tweede helft van de 19de eeuw gebouwd, waarbij het denkbaar is dat hierin een oudere kern zit.

In 1948 werd ondermeer de pui aangepast waarbij de bestaande toegang tot de begane grond in de tweede travee van rechts (waarachter zich de oorspronkelijke gang bevond) verbreed werd. De deur naar de bovenwoning bevond zich toen in de meest rechtse travee waarachter een portaal en een trap was. In de tweede helft van de 20ste eeuw heeft men links van de toegang een etalage gemaakt. De deur naar de bovenwoning werd toen dichtgezet en vervangen door een venster.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een brede gepleisterde tweelaagse gevel met een mezzanino. De gevel is vier traveeën breed. De pui is modern, waarbij de ingang zich min of meer onder de tweede travee van rechts bevindt. Deze plek komt vermoedelijk ongeveer overeen met de oorspronkelijke plek van de ingang.

De verdieping bevat vier H-vensters met oude kwarthol geprofileerde kozijnen. Deze H-vensters hebben ongekleurd glas in lood in het bovenlicht. De kozijnen zijn voorzien van moderne duimen.

De mezzanino is voorzien van vier tweedelige klapvensters die oude kwarthol geprofileerde kozijnen hebben. De gevel wordt afgesloten door een kroonlijst.

De achtergevel is op de begane grond weggebroken. Overigens is deze gevel van een recente pleister voorzien. Op de verdieping zit een H-venster aan de rechterzijde. Overigens zijn er geen vensters in deze gevel.

De noordelijke zijgevel met de 19^e eeuwse ophoging.

De noordelijke zijgevel grenst aan een drup maar omdat het huis langer is dan de noordelijke buurman lag het achterste deel oorspronkelijk vrij. De begane grond ligt thans niet meer vrij omdat de binnenplaats achter nr. 28 op begane grond niveau is dichtgezet.

De eerste twee bouwlagen zijn van vrij grote stenen gemetseld. Van de tweede bouwlaag kon een tienlagenmaat van 75 cm. genomen worden. Een dergelijke tienlagenmaat zou uit de vroege 17de eeuw kunnen dateren. Het is mogelijk dat het onderste deel een grotere lagenmaat heeft. Boven het oude muurwerk is dit achterste gedeelte van de noordmuur van een derde bouwlaag voorzien die in normaal kruisverband is opgemetseld en mogelijk uit de 19de eeuw stamt. De noordelijke zijgevel is achteraan op verdiepingsniveau ca. 30 cm dik. Ook de zuidelijke zijgevel, waarvan op verdiepingsniveau gedeelten zijn blijven staan, is ca. 30 cm dik.

Van de balklaag boven de begane grond en die boven de verdieping kunnen vrij oude ankers gezien worden. Deze geven aan dat het hier enkelvoudige balklagen betreffen.

Boven de tweede verdieping bevinden zich jongere ankers die ook een enkelvoudige balklaag suggereren.

Van de begane grond kunnen nog net de rollagen boven twee dichtgezette vensters gezien worden. Deze keken uit op de thans dichtgezette binnenplaats. Deze rollagen zouden 18de-eeuws kunnen zijn.

Vermoedelijk hebben hier 18de-of 19de-eeuwse houten vensters gezeten.

Op de verdieping bevinden zich twee grote houten vensters met zware kwarthol geprofileerde kozijnen. Vooraan is een soort zesruiter waarbij er een smalle strook is tussengevoegd. In deze middenstrook is een klein draairaampje. Daarachter bevindt zich het tweede, iets kleinere venster dat is uitgevoerd als zesruitschuifvenster.

Boven deze vensters zijn in het 19de-eeuwse metselwerk van de ophoging ontlastingsbogen gemetseld.

De tweede verdieping heeft twee zesruitschuifvensters met geprofileerde kozijnen, en rollagen.

beschrijving per bouwlaag

De kelder van het oorspronkelijke voorhuis is overdekt met een eiken, enkelvoudige balklaag. De kelder steekt slechts weinig boven het huidige maaiveld uit.

De begane grond is voorzien van voorzetwanden en verlaagde plafonds. De oorspronkelijke dragende rechterzijmuur en gangmuur zijn op een rij kolommen gezet. Waarschijnlijk is de begane grond ook door een oorspronkelijke enkelvoudige balklaag overdekt. Enkele oude ankers die bij de noordmuur gezien kunnen worden suggereren een oude enkelvoudige balklaag.

Af te lezen aan enige oude ankers in de noordmuur is de verdieping vermoedelijk ook overdekt met een oude enkelvoudige balklaag. Thans hebben alle kamers verlaagde plafonds, waarachter nog stucplafonds kunnen zitten. Bij het trappenhuis is boven de verdieping een oude balk waargenomen.

Op de verdieping bevinden zich vooraan twee voorkamers naast elkaar die samen de gehele breedte van het huis inclusief het overbouwde steegje in beslag nemen. Daarachter is een gedeelte van de steeg op verdiepingsniveau opengelaten om zodoende als lichtschacht te functioneren voor de vensters in de noordmuur van de zuidelijke buurman.

De overbouwde steeg gezien naar achteren.

In de linkervoorkamer bevindt zich aan de linkerkant een moderne haard die mogelijk op de plek van een oude stookplaats zit. Achter de rechtervoorkamer begint een gang die zich bevindt boven de plek waar oorspronkelijk op de begane grond een gang heeft gezeten. Rechts van deze gang is de steeg geweest. Het voorste gedeelte van de steeg is op verdiepingsniveau bij het huis getrokken. Hier bevindt zich ondermeer een WC en een restant van de oorspronkelijke zijmuur die thans een inwendige muurdam naast de gang is geworden. Dit stuk muur is 30 cm dik. Achter de WC zit de lichtschacht. In de muur tussen de gang en de lichtschacht is een zesruitsschuifvenster aangebracht, waarvan de twee bovenlichten zichtbaar zijn; de rest is dichtgetimmerd. Aan het einde van de lichtschacht verbreedt de gang zich en neemt de ruimte van de steeg weer in beslag. Hier is een vierruitsstolpraam aangebracht dat op de lichtschacht uitkijkt. Aan het einde van het voorhuis gaat de gang voorbij de lichtschacht en het trappenhuis naar het achterhuis. Links van de gang bevinden drie ondiepe kamers. De beide achterste kamers hebben elk een groot 18de-eeuws venster dat al bij de zijmuren beschreven is.

In de achterste kamer is tevens een venster dat uitkijkt op de binnenplaats achter het voorhuis.

Alle deuren van de gang naar de kamers zijn deuren uit de eerste helft van de 20ste eeuw waarbij de deuren voorzien zijn van een bovenpaneel met ongekleurd glas in lood. Ook de deuromlijstingen hebben een profiel uit deze periode.

kapconstructie

De kap is een naaldhouten rondhouten sporenkap met twee haanhouten en nokruiter, waarvan de onderste recent vervangen is. De kap zou 18de- of 19de-eeuws kunnen zijn. In het voorste gedeelte van de zolder is een recent afgetimmerde kamer.

In het achterste verhoogde gedeelte bevindt zich een kamer met aan de linkermuur, tussen twee zesruiters, een houten schouw uit de tweede helft van de 19de eeuw en een stucplafond met middenornament uit dezelfde tijd. Deze kamer is voorzien van een betimmerde paneeldeur met geprofileerd deurkozijn. De kap boven deze kamer was echter niet toegankelijk. Rechts naast de kamer is een gang die naar de voorkamer gaat en een overloop (zie beschrijving trappenhuis).

Binnenplaats en tussenlid met trappenhuis/gang

De kelder is recent onder de binnenplaats getrokken en daar voorzien van een betonnen overdekking.

Op begane grondniveau is de binnenplaats dichtgezet. Naast de binnenplaats bevindt zich een soort drielaags tussenlid met een plat dak waarin een deel van het trappenhuis zit. Dit tussenlid is als het ware voor een deel in het voorste deel van het achterhuis geschoven en ook nog voor een klein deel in het voorhuis geschoven.

Op begane grondniveau is dit gedeelte bij het restaurant getrokken.

Op de verdieping bevindt zich in het tussenlid in het verlengde van de gang van het voorhuis een overloop waar de trap van de begane grond naar de verdieping uitkomt. Dit is een steektrap met boven een kwartdraai. Vanuit de overloop is een deur met geprofileerde deuromlijsting die op deze trap uitkomt.

Daarnaast is een tweede deur met een zelfde deuromlijsting die uitkomt op de trap naar de tweede verdieping. Dit is een bordestrap met twee kwartdraaien. In het trappenhuis is in de rechtermuur een rond gietijzeren raam met gekleurd glas. Vanuit de overloop bereikt men via een deur uit de eerste helft van de 20ste eeuw met bijbehorende geprofileerde deuromlijsting de vrije ruimte boven de overbouwde binnenplaats.

Op de tweede verdieping is een overloop waar de trap op uitkomt. De balustrade van de overloop dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw. Bij de overloop zit een verdwenen deur naar achteren waarvan het geprofileerde deurkozijn nog intact is. Daarachter is een portaal dat thans op het dakterras uitkomt en voorzien is van een recente deur. In de linker (noordelijke) muur van dit portaal zit ook een rond gietijzeren raam.

Achterhuis

De voorgevel is een tweelaagse recht gesloten gevel die op de begane grond uitgebroken en op de verdieping blind is.

De achtergevel is een tweelaagse lijstgevel die op begane grond niveau is ingebouwd. Op de verdieping bevinden zich drie segmentbogige zesruitsschuifvensters waarvan de kozijnen slank gedimensioneerd zijn en van een profilering zijn voorzien. De gevel is van een okerkleurige blokpleister voorzien. De gevel

wordt afgesloten door een kroonlijst. De gevel is in deze vorm waarschijnlijk 19de eeuws maar heeft vermoedelijk ook een oudere kern.

De achtergevel van het achterhuis.

Het achterhuis is onderkelderd. Deze kelder is overdekt met vier grenen balken met afgeschuinde hoeken aan de onderzijde. De begane grond is in gebruik bij het restaurant en voorzien van voorzetwanden en verlaagde plafonds. De verdieping is van achteren af bereikbaar via een portaal en een trap naar de verdieping met een kwartdraai boven. De verdieping heeft aan de rechterkant de trap met overloop met daarachter een smalle kamer met verlaagd plafond. Links daarvan bevindt zich een grote kamer met een stucplafond uit omstreeks 1860 met floraal middenornament en dito hoekornamenten en omgaande lijst. Deze grote kamer heeft twee vensters met raamontimmeringen. De smalle kamer heeft een raam zonder omtimmering.

WAARDESTELLING

Het pand Oosterstraat 30 heeft hoge monumentwaarde vanwege de situering als onderdeel van de laat middeleeuwse perceelsindeling met een karakteristieke opbouw van een diep voorhuis met achterhuis. In dit verband is de drup aan de linkerzijde en de overbouwde steeg aan de rechterzijde van groot belang.

Ook de karakteristieke bouwmassa is van belang.

De voorgevel heeft positieve monumentwaarde als 18de eeuwse lijstgevel waarvan architectuur goed past in het straatbeeld. Een bijzonder aspect is de opmerkelijke breedte van de gevel die samenhangt met het overbouwen van de steeg. De moderne pui is van indifferente waarde.

Het casco van het voorhuis heeft hoge monumentwaarde vanwege de hoge ouderdom van het casco (minimaal 17de eeuw). Het gaat hierbij om de zijmuren, de achtergevel en de eiken balklaag van de kelder die 17de-eeuws of ouder kunnen zijn. Vermoedelijk heeft ook de voorgevel een oudere kern. Wellicht zijn ook de andere balklagen oud en waardevol. De rondhouten kapconstructie van het voorhuis heeft positieve monumentwaarde.

Het casco van het achterhuis is van belang vanwege de ouderdom. De achtergevel van dit bouwdeel is eveneens van belang vanwege de karakteristieke 19^e eeuwse lijstgevel. Bijzonder is hier de originele geelkleurige pleisterlaag.

Het interieur heeft enige kunsthistorische waarde, zoals de kamer met zijn 19de-eeuwse stucplafond en schouw op de verdieping van het achterhuis en ook het trappenhuis naar de tweede verdieping met zijn bordes en kwartdraaien en gietijzeren spijlen en ronde gietijzeren vensters is in dit verband van belang.

AANBEVELINGEN

Als het pand verbouwd wordt verdient het aanbeveling om het nader bouwhistorisch te onderzoeken om daarmee de waarde beter vast te kunnen stellen.

Indien men meer over de datering wil weten, dan zou men de balklagen in de kelder dendrochronologisch kunnen onderzoeken.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Oosterstraat 30**
Bouwdoosiernummer : B 12782
D.I.V. bezoek : 24 juni 2003

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden ingericht met waterspoeling en afvoer van faecaliën naar het gemeentelijk riool.

1930

S. Sissingh krijgt geen vergunning voor het oprichten van een houten bergplaats o.a. i.v.m. brandgevaar.

1934

H.J. Sissingh krijgt een vergunning om het pand bevattende een woning met winkel- en magazijnruimten en een bovenwoning uit te breiden door het bouwen van een aanbouw, bevattende werk- en bergruimte, na wegbraak van het ter plaatse bestaande getimmerte. Later dit jaar krijgt Sissingh een vergunning om het bouwplan gewijzigd uit te voeren. De wijziging bestaat in het verhogen van een gedeelte van de geplande aanbouw. Het werk wordt in 1935 voltooid. De architect is D. Smit jr.

1935

H.J. Sissingh krijgt geen vergunning voor het vervangen van de bestaande lichtschepping tegen de voorgevel door een kelderingang.

1936

H.J. Sissingh krijgt een vergunning om het pand uit te breiden door het maken van een kelder in de open grond ter vergroting van de bestaande kelderruimte. Het werk wordt in 1937 voltooid.

1942

Aanvraag van bouwmaterialen voor herstel van een schoorsteen.

1945

Rapport voor oorlogsgeweldschade bedraagt f 540,- (metselwerk, schilderwerk en smidswerk)

1948

S. Sissingh krijgt een vergunning voor het wijzigen van de indeling en het verdiepen van een gedeelte van de kelder en het vervangen van een gedeelte van een bestaande muur op de begane grond door een nieuwe muur ter verbreding van de gang. Later dit jaar wordt een vergunning verstrekt voor het gewijzigd uitvoeren van het plan, welke wijziging zal bestaan in het veranderen van de ingang van het gebouw en het, in verband hiermee, wijzigen van de voorgevel. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1952

S. Sissingh krijgt een vergunning voor het wijzigen van de indeling op de begane grond en het aanbrengen van vitrines in twee raamkozijnen in de voorgevel.

1953

S. Sissingh krijgt een vergunning om het bouwplan uit 1952 gewijzigd uit te voeren. De wijziging bestaat in het veranderen van de indeling van de kelder en het aanbrengen van een winkelpui in de voorgevel. Het werk wordt in 1954 voltooid

1956

S. Sissingh krijgt een vergunning voor het aanbrengen van neon-lichtreclame.

1976

De heer F.J. Kappenburg (huurder) krijgt een vergunning voor een reclame lichtinstallatie. Daarnaast wordt een vergunning verleend voor het veranderen van de winkel met woning tot restaurant met woning. Architect die het ontwerp verzorgt is Pim Benus. Totale bouwkosten f30.000,- J. Suurd (eigenaar) krijgt een vergunning voor het veranderen en vergroten van het restaurant. Bouwkosten f 41.300,-. Architectenbureau Nijhuis en Reker zijn belast met het ontwerp. Restaurant Wienerwald is in het pand gevestigd.

1978

Er wordt een aanvraag voor een bouwvergunning ingediend voor het veranderen van de verdieping in zalen i.p.v. kamerverhuur. Geplande bouwkosten f 25.000,-

1983

Er wordt een vergunning verleend voor reclamelichtbakken.

1984

Er wordt een vergunning verleend voor reclamelichtbakken.

1990

Het uiterlijk van de (voor)gevel wordt gewijzigd. Hiervoor is geen bouwvergunning vereist.

H. Wierts